

УДК 151.93-053.2:372

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

А. А. Душина

магістрант спеціальності
Спеціальна освіта (Логопедія,
Спеціальна психологія)

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюються особливості використання методу сенсорної інтеграції в корекційно-розвивальній роботі з подолання порушень мовленнєвого розвитку в дітей дошкільного віку.

В статтє освещаются особенности использования метода сенсорной интеграции в коррекционно-развивающей работе по преодолению нарушений речевого развития у детей дошкольного возраста.

The article deals with the peculiarities of the use of the method of sensory integration in correctional and developmental work to overcome the disorders of speech development in preschool children.

Ключові слова: порушення мовлення, сенсорна інтеграція, корекційно-розвивальна робота.

Ключевые слова: нарушение речи, сенсорная интеграция, коррекционно-развивающая работа.

Keywords: speech impairment, sensory integration, correction and development work.

Постановка проблеми. У останні роки в групах компенсуючого типу для дітей порушеннями мовлення значно зросла кількість дітей зі складними дефектами розвитку, які мають свої специфічні особливості – високу чутливість, слабкість нервової системи і високу емоційну лабільність, низький рівень уваги і пам'яті. Як правило, традиційна організація корекційно-розвивальної роботи в закладах дошкільної освіти зводиться до проведення фронтальних, підгрупових та індивідуальних занять, відпрацювання отриманих знань і умінь з вихователями, закріплення їх батьками. Проте, така діяльність часто не викликає інтересу в дошкільнят, оскільки

ки робота з подолання порушень мовлення передбачає щоденну і кропітку працю, вимагає посидючості та підпорядкування вимогам дорослого. Результати будуть значно вище, якщо робота збуджується внутрішніми мотивами і викликана пізнавальним інтересом дитини. А логопедичні ігри з використанням елементів сенсорного розвитку допомагають зробити завдання для дітей цікавими, емоційно-забарвленими, розвиваючими і пізнавальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. А. Б. Заплатинська здійснює аналіз впливу сформованості сенсорної інтеграції дитини на процес соціальної адаптації дитини й здатності до навчання. Н. В. Антохіна, Л. В. Ковальова вивчали використання методів сенсорної інтеграції в роботі з дітьми, що мають порушення зору в умовах ДНЗ [2]. Т. Скрипник розкриває питання застосування методу сенсорної інтеграції як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом [4]. Питання впровадження поняття сенсорної інтеграції у наданні корекційних послуг дітям з особливими потребами та шляхи використання цього терміну у міжгалузевих дослідженнях, впровадження його у психолого-педагогічній діяльності порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами розкривають Т. М. Фаласеніді, М. Я. Козак [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорію сенсорної інтеграції та основні принципи терапії, яка базується на сенсорній інтеграції (сенсорно-інтегративної терапії), розробила американський психолог та ерготерапевт Джин Айрес (Jean Ayres) у 1950-х роках у Каліфорнії. За твердженням Джин Айрес, «інтеграція – це вид організації будь-чого, інтегрувати – значить зібрати або організувати різні частини в ціле; сенсорна інтеграція представляє собою впорядкування відчуттів, які потім будуть будь-яким чином використані» [1]. Тобто, все, що ми отримуємо від органів почуттів, надходить в мозок, обробляється там, повертається до нас у вигляді деякого знання про предмет – що це таке, яке воно, як ним користуватися тощо. Отже, чим правильніше працюють сенсорні системи, тим більше достатньої інформації отримує мозок і видає більше адекватних відповідей. Через розвиток

сенсорики педагог дає дитині механізм пізнання світу.

Методи сенсорної інтеграції використовуються на логопедичних заняттях будь-якого спрямування, під час режимних моментів, у різних видах діяльності дитини.

Артикуляційна гімнастика є не обхідною складовою логопедичного впливу на дітей, що мають порушення мовленнєвого розвитку. Вона дозволяє розвинути м'язову силу органів артикуляції, збільшити амплітуду рухів периферичного артикуляційного апарату, активізувати функції піднебінно-глоткового змикання, розтягнути під'язикову зв'язку, налагодити механізми зворотного зв'язку від артикуляційних органів тощо. Використання гастрономічної артикуляційної гімнастики сприяє вирішенню завдань накопичення сенсорних вражень, формування здатності розуміти словесні інструкції, формування мотивації дитини на подолання мовленнєвих труднощів. Дітям пропонують висунути широкий язик і покласти його на нижню губу, на язик помістити печиво «Соломка», утримувати язик у такому положенні 10-15 с. або широкий кінчик язика підняти вгору, притискаючи соломинку до зубів, утримувати язик у такому положенні 5-7 с.

Для розвитку артикуляційної моторики можна використовувати соки, фрукти, овочі. Дітям пропонують витягнути губи «Трубочкою», щоб пити сік через коктейльну трубочку; діти від задоволення посміхаються, виконуючи вправу «Усмішка». Шматочки фруктів (яблука, банана, апельсина, груші тощо) та овочів (помідорів, огірків, солодкого перцю, моркви тощо) дітям пропонують брати губами, виконуючи вправу «Трубочка», витягнути язик та лизати фрукти, облизувати язиком губи (вправа «Смачне варення»), перекочувати шматочки фруктів та овочів у роті (вправа «Горішки»). Під час такої «гастрономічної» артикуляційної гімнастики у дітей закріплюються відчуття запаху, смаку, кольору та форми (приємний, ароматний, солодкий, кислий, кислуватий, солоний, червоний, жовтий, помаранчевий, круглий, продовгуватий, овальний). Таким чином відбувається й збагачення та активізація словника дітей, удосконалюються граматичні категорії (узгод-

ження прикметників з іменниками в числі та роді – зелений перець, зелена капуста, зелене яблуко, зелені огірки; утворення відносних прикметників – яблучний, банановий, малиновий сік тощо) та діалогічна і монологічна форми зв'язного мовлення (відповіді на запитання, опис овочів та фруктів).

Слід заважити, що всі продукти мають бути свіжими, якісними; використовувати їх необхідно, враховуючи індивідуальні особливості дітей, їх смакові пріоритети.

Для розвитку повітряного струменя доречно проводити ігри з водяними міні-басейнами. Дітям пропонують дмухати на воду, утворюючи губами трубочку або використовуючи коктейльні трубочки; у басейні діти утворювали «хвилі», допомагали рухатися (пливти) корабликам, з'являлись бульбашкам тощо. Для яскравості виконання зазначених вправ воду можна зафарбовувати в різні кольори.

На етапі автоматизації звуків дітям пропонують промовляти склади і слова зі звуком, який вивчається, та одночасно нанизувати намистинки на нитку, перекладати гудзики, шукати іграшки, заховані в контейнерах з крупою, будувати башточки із кубиків, викладати камінчики, чіпляти прищіпки. Усі ці засоби можна використовувати й під час формування складової структури слова і удосконалення фразового мовлення дітей.

Цікавою є гра «Кольорові долоньки», яку доцільно проводити на етапі диференціації звуків: педагог пропонує дітям опустити долоньки в мисочки з зеленою та жовтою фарбами, слухати склади (слова), які він промовляє, та залишати на скляній дошці або на папері відбитки «зеленої долоньки», коли вони почують слова зі звуком [з], «жовтої долоньки», коли почують слова зі звуком [ж]. Під час роботи з диференціації звуків [з] та [с] діти малюють зеленою та синьою фарбами, [с] та [ч] – синьою та червоною відповідно. У грі «Кольорові промінці» педагог пропонує дітям намалювати плями синього та червоного (жовтого та зеленого, синього та зеленого) кольорів. Потім діти уважно слухають склади (слова), які називає педагог, і дмухають через трубочку на пляму синього кольору, утворюючи промінчик, якщо в складі (слові) є звук [с], а на пляму червоного кольору, якщо в складі (слові)

є звук [ч]. Під час роботи з диференціації звуків [з] та [с] діти утворюють зелені та сині промінчики, [з] та [ж] – зелені та жовті. Також можна запропонувати дітям розподілити по коробочках шишки та жолуді під час роботи з диференціації звуків [ж] та [ш], тверді та м'які предмети під час диференціації твердих та м'яких звуків.

Ефективним та багатофункціональним засобом для використання в корекційно-розвивальній роботі логопеда є сухі басейни, наповнювачами яких можуть бути кришки різного кольору та розміру від пластикових пляшок, камінці для акваріуму, яйця від кіндер-сюрпризів, різні пластмасові декоративні елементи.

На заняттях з використанням елементів сенсорної інтеграції діти насолоджуються тим, що роблять, отримують задоволення від того, що вони чують, бачать, відчувають, смакують, нюхають, мацають. Одночасно використання даної технології сприяє формуванню уявлень про предмети і явища навколишнього середовища. Усе це позитивно впливає на їх розвиток в цілому.

Цілком очевидно, що використання сенсорного матеріалу в корекційно-розвивальній роботі з подолання порушень мовленнєвого розвитку в дітей дошкільного віку має ряд переваг, що робить його використання максимально затребуваним:

- ✓ учитель-логопед має можливість зацікавити дошкільнят, пробудити в них допитливість, завоювати їх довіру і знайти такий підхід або спосіб виконання завдання, при якому навіть буденне стає дивовижним;
- ✓ різноманіття матеріалів дозволяє активізувати відчуття, сприйняття, зорово-рухову координацію;
- ✓ кожне заняття з використанням елементів сенсорної інтеграції викликає у дітей емоційний підйом, навіть малоактивні діти беруть активну участь в занятті;
- ✓ з'являється позитивна мотивація до мовленнєвої діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Використання сенсорного обладнання дозволяє розкрити резервні можливості кожної дитини, є дієвим засобом профілактики вторинних дефектів. Елементи сенсорної інтеграції

сприяють збагаченню словника, розвитку граматичної будови мовлення, автоматизації поставлених звуків і введення їх в самостійне мовлення, а найголовніше – у дітей з'являється позитивна мотивація до мовленнєвої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айрес Э. Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития / Э. Айрес. – Теревинф. – 2017 г. – 277 с.
2. Антохіна Н. В. Використання методів сенсорної інтеграції в роботі з дітьми, що мають порушення зору в умовах ДНЗ / Н. В. Антохіна, Л. В. Ковальова // Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного навчального закладу : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції – Лисичанськ : ФОП Пронькіна К. В. – 2016. – 198 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. / А. М. Богуш. Навчально-методичний посібник. – К. : Видавничий Дім «Слово». – 2008.
4. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом / Т. Скрипник // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – 4 (80) – с. 24-31.
5. Фаласеніди Т. М. Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами / Т. М. Фаласеніди, М. Я. Козак // Молодий вчений. – 2017. – №9 (49).
6. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник / М. К. Шеремет. – К. : ВД «Слово», 2014. – 675 с.

УДК 376.1-056.264-053.4

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
ст. викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

Ю. О. Іванія

магістрант спеціальності
Спеціальна освіта (Логопедія,
Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

АКТИВІЗАЦІЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлений зміст корекційно-розвивальної роботи з активізації словника дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.